

Dakbroedende Zwartkopmeeuwen in Cruquius-oost Waarnemingen in 2002-2005

Erik Wokke & Fred Cottaar

Inleiding

Eind 1999 werd door het Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN) een onbemand pompstation in gebruik genomen in Cruquius-oost, Haarlemmermeer. Het terrein bevindt zich ten noordoosten van het Spaarneziekenhuis, ingeklemd tussen de recreatiegebieden van het Haarlemmermeerse Bos en De Groene Weelde. Het gebied bestaat voor een groot gedeelte uit een plas, waarin op een schiereiland twee panden zijn gelegen. Het PWN-terrein is afgesloten met een hek en dus niet toegankelijk. Men kan wel om de plas heen lopen. Van één van de twee panden op het terrein, is het dak ingezaaid met een kruidenmengsel en een aantal *Sedum*-soorten, waaronder Engels Gras en Muurpeper. De totale oppervlakte van dit dak is circa 8000 vierkante meter (200 x 40).

Zwartkopmeeuwen in Cruquius-oost

Het was het dak van dit gebouw dat in 2000 in bezit werd genomen door 45 paar Visdieven. In 2001 bleef het bij 35 paar Visdieven, maar waren er ook 80 paar Kokmeeuwen aan het nestelen. In 2002 namen zowel Visdief als Kokmeeuw toe tot respectievelijk 105 en 192 paar. Tevens werd op 23 maart van dit jaar één paar Zwartkopmeeuwen waargenomen tussen de Kokmeeuwen. Één van deze vogels vertoonde baltsgedrag. Op 24 maart en 1 april werden respectievelijk twee en één Zwartkopmeeuw gezien. Broeden werd in dit jaar niet bevestigd. In 2003 namen zowel Visdief als Kokmeeuw wederom toe, tot respectievelijk 154 en 495 paar. Ook werden er regelmatig Zwartkopmeeuwen gemeld. Op 11 mei werd één paar aangetroffen, dat op 18 mei bezig was met nestbouw. Op 25 mei werden er vanaf het tweede pand, waar een goed overzicht over de kolonie te verkrijgen is, maar liefst negen Zwartkopmeeuwen waargenomen. Drie vogels zaten in broedhouding. Onder de vogels bevonden zich twee exemplaren in het derde kalenderjaar. Op 5 juni werd de kolonie wederom bezocht en werden zes nesten met eieren of kuikens aangetroffen. Een aantal nesten lag bij elkaar en alle nesten bevonden zich tussen de nestelende Kokmeeuwen. Tevens werd een gekleurringd exemplaar

afgelezen dat op 16 december 2001 als derde kalenderjaar geringd bleek te zijn te Le Portel, Pas de Calais, Frankrijk (50°42' N / 01°34' E.; mond. med. Camille Duponcheel). In 2003 zijn elf jonge Zwartkopmeeuwen vliegvlug geworden, waarvan er op 12 juni negen konden worden geringd. Eén van deze jonge vogels werd afgelezen op 15 augustus te Le Portel. Dit gebied staat onder andere bekend om zijn najaarsconcentratie van Zwartkopmeeuwen (Meininger et al., 1998). In 2004 werd het onderzoek bemoeilijkt, omdat het dak vanwege ARBO-eisen het dak niet meer betreden mocht worden. Waarnemingen werden zo goed mogelijk gedaan vanaf de grond, buiten het terrein. In dat jaar nam het aantal Visdieven en Kokmeeuwen af tot respectievelijk 150 en 400 paar, mogelijk als gevolg van de gewijzigde telwijze. In 2000 en 2001 vond een luchtelling (telling van vogels in broedhouding) plaats. In 2002 en 2003 werden nesten geteld en vanaf 2004 werd het aantal individuen genoteerd. Door dit aantal te delen door 1,5 kon het aantal broedparen worden bepaald (van Dijk et al., 2004). Er werd in 2004 geregeld één paar Zwartkopmeeuwen waargenomen, dat broedend tussen de Kokmeeuwen werd aangetroffen. Het broedresultaat van dit paar is onbekend gebleven. In 2005 waren duidelijk minder Visdieven aanwezig. Het aantal broedparen bleef steken op 35. Het aantal Kokmeeuwen bleef stabiel op 400 paar. Waren de Zwartkopmeeuwen in dit jaar nog in eerste instantie met drie paar aanwezig (17 april), gaandeweg het seizoen nam het aantal af en heeft er uiteindelijk geen enkel paar gebroed. Ondanks regelmatige bezoeken in 2006 werd er in dat jaar geen enkele Zwartkopmeeuw waargenomen. Het aantal Visdieven en Kokmeeuwen werd uiteindelijk bepaald op respectievelijk 73 en 485 paar.

Tabel 1. Aantal paar van Kokmeeuw, Zwartkopmeeuw en Visdief dat op het dak van het PWN-pompstation is vastgesteld.

	Kokmeeuw	Zwartkopmeeuw	Visdief
2000	0	0	45
2001	80	0	35
2002	192	0-1	105
2003	495	6	154
2004	400	1	150
2005	400	0	35
2006	485	0	73

Andere soorten

Buiten bovengenoemde drie soorten werd ook nog door Storm-, Zilver- en Kleine Mantelmeeuw op het dak gebroed. De twee grote meeuwensoorten zitten voornamelijk op een ander deel van het dak, terwijl de Stormmeeuw meer verspreid voorkomt. De aantallen Stormmeeuwen zijn in de loop der

jaren afgenomen (van 37 paar in 2003 tot 10-15 paar in 2004-2005), de Zilvermeeuwen bleven stabiel (ongeveer 5-6 paar) en de Kleine Mantelmeeuwen namen toe (van 2 paar in 2003 tot ongeveer 16 paar in 2006). Deze drie soorten zijn op dezelfde wijze geteld als eerder beschreven voor Kokmeeuw en Vissief. Daarnaast werden zowel in 2002 als 2003 op het dak ook nog nesten gevonden van Nijlgans, Wilde Eend, Kuifeend en Kievit.

Dakbroeders elders in Europa

Na de vondst van de dakbroedende Zwartkopmeeuwen werd contact gezocht met Peter Meininger. Uit zijn reactie bleek dat dakbroeden van deze soort een hem onbekend fenomeen was. In een bericht van Geert Groot Koerkamp werd vermeld dat er op een dak van een fabriek in Noginsk, een stadje ten oosten van Moskou (op 55° 85' N, 38° 44' O) in 1998, 1999, 2000 en 2002 melding was van een op het dak broedende Zwartkopmeeuw (Kalyakin 2002, Zubakin 2001, 2003 en 2004). In tegenstelling tot de situatie in Cruquius-oost zat dit paar in een kolonie van enkele honderden paren Stormmeeuwen met daartussen enkele paren Zilvermeeuwen (Zubakin 2001).

Conclusie

De Zwartkopmeeuw is in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer een toevallige broedvogel (Cottaar 1994, Geelhoed et al., 1998). De soort broedde voor het eerst in de regio in 1964 in de Kennemerduinen en in 1976 vond een mislukt broedgeval plaats in de Amsterdamse Waterleidingduinen (Geelhoed et al., 1998). Gelet op hun schaarse voorkomen, zijn de broedgevallen in Cruquius-oost dan ook niet alleen opvallend door hun locatie, maar ook door hun aantal.

In Cruquius-oost bevindt zich de enige kolonie Kokmeeuwen in onze regio. Duidelijk is dat het voorkomen van Zwartkopmeeuw in de regio afhankelijk is van dit soort kolonies. Maar zelfs dan broedt deze soort, die heel grillig kan zijn rond en tijdens de vestigingstijd, hier niet jaarlijks. Kolonies Stormmeeuwen, alwaar ook tussen gebroed kan worden (Ruitenbeek et al., 1990), zijn niet voorhanden in onze regio. Bij het ontbreken van deze kolonies zal het voor deze soort moeilijk worden om vaste voet aan de grond te krijgen in Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer.

Een woord van dank is op zijn plaats aan Rob van der Hulst en Jan Raap van PWN, voor het verlenen van de toegang tot het terrein. Voorts wordt Peter Meininger bedankt voor zijn reactie op de dakbroedende

Zwartkopmeeuwen en Geert Groot Koerkamp voor het verstrekken van informatie aangaande dakbroedende Zwartkopmeeuwen in Noginsk, Rusland. Daarnaast worden Chris van Deursen, Pim de Nobel, Mieke Ooms, Arno Stoute en Jan van Tussenbroek bedankt voor hun deelname aan het project.

Literatuur

- Cottaar, F., 1994. De Zwartkopmeeuw in Zuid-Kennemerland, voorkomen in de periode 1963-1993. Fitis 30(4):172-179.
- Dijk, A.J. van, Hustings, F. & Weide, M. van der, 2004. Handleiding Landelijk Soortonderzoek Broedvogels. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen. Leeuwen
- Geelhoed, S., Groot, H., Huijssteeden E. van, Leeuwen, G. van & Nobel P. de (red), 1998. Vogels in het landschap van Zuid-Kennemerland en de Haarlemmermeer. Vogelwerkgroep Zuid-Kennemerland/KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Kalyakin, M.V. (ed.), 2002. Birds of Moscow and the Moscow region – 2000. Moscow. In Russian.
- Meininger, P.L., Berrevoets, C.M., Flamant, R., & Hoogendoorn, W., 1998. Migration and wintering of Mediterranean Gulls *Larus melanocephalus* ringed in The Netherlands and Belgium: a progress report. In: Meininger, P.L., Hoogendoorn, W., Flamant, F & Ravel, P. (red.), Proceedings of the first international Mediterranean Gull Meeting, Le Portel, Pas de Calais, France, 4-7 september 1998. EcoNum, Bailleul.
- Ruitenbeek, W., Scharringa, C.J.G. & Zomerdijk, P.J., 1990. Broedvogels van Noord-Holland. SVN/Provinciaal Bestuur van Noord-Holland, Assendelft.
- Zubakin, V.A., 2001. Unusual nesting of gulls and terns in Moscow region in 1998 and 1999. Ornitologia 29: 291-293. In Russian.
- Zubakin, V.A., 2003. Larids in the Moscow area in 2001. In: Kalyakin, M.V. (ed), 2003 Birds of Moscow and the Moscow region – 2001. Moscow. In Russian.
- Zubakin, V.A., 2004. Larids in the Moscow area in 2002. In: Kalyakin, M.V. (ed), 2004. Birds of Moscow and the Moscow region – 2002. Moscow. In Russian.

Erik Wokke, Baron de Coubertinstraat 83, 2037 HB Haarlem, erike.wokke@wanadoo.nl.

Fred Cottaar, Lutulistraat 42, 2037 CB Haarlem, fred.cottaar@tiscali.nl.